МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ISSN 3083-6557 print

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Проблеми модернізації України

Випуск 1 (48), 2025

Київ
2025

УДК 330-339; 321.7; 159.9
М58

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 4 від 28.05.2025)

Редакційна колегія:
С. В. Храпатий (голова), д-р фіз.-мат. наук, проф.
І. А. Семенець-Орлова, д-р наук з держ. упр., проф.
Я. М. Раєвська, д-р психол. наук, проф.
С. О. Лисенко, д-р юрид. наук, проф.
А. І. Федосов, д-р мед. наук, проф.
М. І. Зубрицький, д-р. юрид. наук
О. М. Гордієнко, канд. техн. наук
В. І. Меджебель (*Чуєнко*), канд. юрид. наук
Л. М. Крива, канд. істор. наук
І. М. Капеліста (виконавчий редактор), канд. наук з держ. упр.
Є. Я. Черняк

Матеріали подано в авторській редакції.
Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Міжрегіональна Академія управління персоналом.
М58 Наукові праці МАУП. Проблеми модернізації України / редкол.: С. В. Храпатий (голова) [та ін.]. Вип. 1 (48). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2025. 686 с. Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику висвітлено матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції "Розбудова інноваційних економіки, менеджменту та освіти в умовах нової соціальної реальності" (Київ, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 20–22 травня 2025 р.).

Наведено тези доповідей учасників науково-практичної конференції МАУП з проблематики широкого кола аспектів процесу системної модернізації України.

Для науковців, громадсько-політичних діячів, студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і світовим досвідом проведення модернізаційних процесів.

Видається з 2001 року.
Періодичність: 1 раз на квартал.
Засновник: *ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом".*
УДК 330-339; 321.7; 159.9

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2025

Г. А. Дмитренко, Н. В. Головач
Людський потенціал як драйвер економічного прогресу в Україні та світі *277*

І. Ю. Дропа
Оплата праці в епоху змін: адаптація до нової соціальної реальності *280*

ГУМАНІСТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ТА СУСПІЛЬСТВА: ОСВІТА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ XXI СТОЛІТТЯ

І. І. Климкова
Основні виклики вищої освіти в умовах нових соціальних реалій *284*

Вацлав Шимек
Digital communication as a factor influencing the development of social skills in the education of children and adolescents in the conditions of the new social reality *288*

Є. Іщенко
Державотворча специфіка української літератури як складова сучасної європейської гуманітаристики *293*

М. Л. Яковенко
Сучасні тенденції трансформації Інституту вищої освіти *298*

А. Д. Божков
Сучасна роль ЮНЕСКО в інтеграції Цілі сталого розвитку (SDG 4) у вищу освіту *300*

О. А. Корман
Особливості впливу позитивної психотерапії на комунікативну функцію мозку *301*

О. В. Деренко
Теоретичні підходи до регіонального економічного розвитку *304*

Н. О. Белозьорова, О. О. Блажко
Шляхи формування мотивації до навчання в учнів сучасної початкової школи *307*

Ю. О. Мєлков
Гуманістичні засади соціальної та інституційної трансформації вищої освіти *309*

А. І. Левченко, В. І. Чуєнко
Проблема захисту прав жінок на сході України *311*

І. М. Левчук, В. І. Чуєнко
Міжнародно-правовий захист біженців та проблеми реалізації їхніх прав *313*

development into framework educational programs, the provision of professional staff, including psychologists and special educators, the creation of space for pedagogical autonomy and innovation, long-term training of teachers in interpersonal skills, and systematic evaluation of the impact of these approaches in the school environment.

Only by combining pedagogical beliefs with concrete steps can schools play their true role and become a pillar of support in a chaotic world, a place where not only knowledge is formed, but also values, relationships, and healthy psychological stability for future generations.

Literatura

1. *Bandura, A.* (2001) Sociálně kognitivní teorie a sociální učení. Praha: Portál. ISBN 9788071785671.
2. *Černá, M.* (2020) Mediální výchova a empatie: možnosti propojení ve školní praxi. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 9788021096937.
3. *Gillernová, I.* et al. (2018) Psychologie pro učitele. Praha: Grada. ISBN 9788027106999.
4. *Hoffmanová, J.* (2021) Digitální identita a emoční vývoj adolescentů. Praha: Pedagogická fakulta UK. ISBN 9788024629507.
5. *Kopecký, K.* (2013) Sociálně patologické jevy spojené s užíváním informačních a komunikačních technologií dětmi a dospívajícími. Praha: Grada. ISBN 9788024748580.
6. *Macek, P.* (2020) Vývojová psychologie pro učitele. Praha: Grada. ISBN 9788027125099.
7. *Mertin, V.* (2017) Rozvíjíme sociálně emoční dovednosti dětí. Praha: Portál. ISBN 9788026610861.
8. *Šimek, V.* (2022) Pedagogická a edukační psychologie. In: Bursová, J., Hanák, M. (eds.) Sociální média v oblasti řízení lidských zdrojů 5. Uherské Hradiště: Akademie krizového řízení a managementu, s. 240–251. ISBN 9788088398080.
9. *Šimek, V., Gawrych, R., Vojtášová Berová, S.* (2024) Možnosti aplikace vizualizace v edukaci žáků středních odborných škol. In: Huľová, Z., Bolčová, E. (eds.) Trendy v technickom dištančnom, hybridnom a v prezenčnom vzdelávaní na základných a stredných školách. Ružomberok: VERBUM, Katolícka univerzita v Ružomberku, s. 47–57. ISBN 9788056111277.
10. *Šimek, V., Lengyelfalusy, T.* (2020) Zážitkové učení a vyučování v pedagogické praxi. In: Bursová, J., Hanák, M. (eds.) Sociální média v oblasti řízení lidských zdrojů 3. Uherské Hradiště: Akademie krizového řízení a managementu, s. 109–135. ISBN 9788088398011.
11. *Šmahel, D.* (2011) Děti v síti: Výzkumná zpráva o dopadech internetu na život dětí a dospívajících v ČR. Praha: Univerzita Karlova – Fakulta sociálních studií. ISBN 9788024608702.
12. *Svoboda, M., Krejčířová, D., Vágnerová, M.* (2001) Psychologie dítěte a dospívajícího pro učitele. Praha: Portál. ISBN 9788071785589.
13. *Vygotskij, L. S.* (1978) Myšlení a řeč. Praha: SPN. ISBN 9788071788207.

Є. О. ІЩЕНКО

доцент кафедри іноземної філології та перекладу,
заступник директора ННІПСН "ПрАТ "ВНЗ МАУП"

ДЕРЖАВОТВОРЧА СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ

Постановка проблеми. Український державотворчий рух першої третини XX століття проходив без європейської політичної підтримки. Державотворчі концепції

українських мислителів спиралися на пошуки власної ідентичності навколо нових засад розбудови національної держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями українського державотворчого поступу в контексті ментальних європейських змін займались О. Гнатюк (“Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність”), К. Федевич (“За Віру, Царя і Кобзаря. Малоросійські монархісти і український національний рух (1905–1907 роки”), О. Мартинюк (“Російський націоналізм у контексті виборів до Державної Думи на Правобережжі (1906–1912)”, З. Когут (“Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України”), В. Волковинський (“Чорна сотня та їх хрещені батьки в Україні на початку ХХ ст.”), Самарцев І. (“Чорносотенці на Україні (1905–1917 роки”). У художній літературі як приклад політичного аналізу з письменницького погляду ми обрали твір “Діамантовий перстень” Людмили Старицької–Черняхівської.

Формулювання цілей статті. За мету цього дослідження було з’ясувати теоретичні засади державотворчих концепцій О. Бочковського, Ю. Липи, Л. Старицької-Черняхівської та інших у контексті європейських ментальних змін першої третини ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи головні чинники розвою національної справи, О. Бочковський уважно відслідковував європейські ментальні зміни, які характеризували Європу після Першої світової війни. Він дійшов висновку, що Європа як “громадсько-моральна спільнота” після 1918 року втратила ідеал емансипаційних змагань, відштовхнула моральну та культурну солідарність як основу духовного пан’європеїзму. Нова Європа позбавила себе права негайно реагувати на будь-яку міжнародну несправедливість, ба більше відкинула можливість політичного втручання у процеси, які могли б призвести до винищення народів, націй, держав. Йдеться, зокрема, про відсутність європейської масштабної реакції на злочини більшовизму, потурання аморальній радянській політиці у справах націй. Адже, на думку О. Бочковського, “людожерчий масовий терор став побутовим явищем у СССР. Ніколи й ніде людська гідність не були так принижені та збезчещені, як у сутінку большовицької ГПУ. Ніде, мабуть, найелементарніші людські права не порушувалися з більшим глумом і цинізмом, ніж під совєтською диктатурою, де особиста й громадська воля є лише містичним спогадом, де відновлено кріпацтво, де легалізовано примусову працю, де 9/10 населення є фактично поза законом узагалі” [1, с. 118]. О. Бочковський розмежовував кон’юнктурно-політичну та моральну складову європейської політики. Загалом те, що на європейському дипломатичному лексиконі називали засадами нейтральності, О. Бочковський схарактеризував іронічно і просто — “моя хата з краю”. Не оминув критикою О. Бочковський і окремих представників європейської культури, зокрема, “геніального безхребетника” Бернарда Шоу, який вихваляв у Європі нечувані радянські досягнення, “побачивши СРСР з вікон міжнародних експресів” [1, с. 120]. Статтю “Безхребетна Європа” О. Бочковський написав у 1933 році. Це був найстрашніший рік для України — розпал Голодомору, трагічні наслідки якого залишилися поза європейською увагою. О. Бочковський вказував на абсолютну тотожність природи гітлерівського та сталінського режимів і водночас на різне ставлення європейців до них: якщо гітлерівській Німеччині оголошено господарський і культурний бойкот, вся світова преса таврувала політичні методи цього режиму, вся культурна європейська еліта виступила єдиним антигітлерівським фронтом, то стосовно антидемократичного, тоталітарного, людиноненависницького радянського режиму Європа не промовила спільного, солідарного слова. Тільки протестуючи проти обох злочинних режимів, Європа, на думку О. Бочковського, “до-

сягне вершин морального патосу на вислів людяності й засуду насильства взагалі" [1, с. 121].

Виокремлюючи стратегічні вектори національно-визвольних рухів першої третини XX століття, О. Бочковський насамперед акцентує на глибинному психологічному моменті боротьби поневолених народів за державну самостійність. Фактично йшла боротьба між "історичними" та "неісторичними" народами. І "українське питання" лише зріз загальноєвропейського визвольного руху недержавних народів. Так, зокрема, значущими стали ірландське повстання проти Англії у 1916 році, яке закінчилося поразкою повстанців та стратою ірландського національного провідника Роджера Кезмента; створення у травні 1916 року в Стокгольмі на конференції народів Росії Ліги інородницьких народів Росії, представники якої направили президентові США В. Вільсону телеграму, в якій висловлювали та обґрунтовували власні претензії до уряду Росії. Ліга намагалася об'єднати багаточисельні емігрантські націоналістичні комітети та координувати спільні з ними акції проти Російської імперії. У Лізі активно працював майбутній ідеолог українського націоналізму Дмитро Донцов. М. Драгоманов у розвідці "Чудацькі думки про українську національну справу" звернув увагу на неоднаковий вплив світових релігій на розвиток національно-визвольних рухів поневолених народів. Найкраще себе характеризував із цього погляду протестантизм. Серед історичних формотворчих чинників відродження "неісторичних народів" О. Бочковський виокремлював наступні:

- утворення власної літературної мови на народній основі;
- духовний розвиток етнічної групи в формах національної культури;
- культурний романтизм кінця XVIII — поч. XIX століть, який призвів до тотальної зацікавленості витворами народної словесності "неісторичних народів";
- господарське самоутвердження новопробудженого народу.

О. Бочковський підсумовує, що "культурно-національна й економічна фаза мають рішуче значення для напруження та розмаху національно-відродного процесу народів, що пробуджуються. Бо се основа, на грунті якої можливою є далі третя фаза в сім процесі, себто політична, коли визвольно-відродні прямування пробудженого народу завершуються самостійницьким ідеалом, домаганням вільного й необмеженого власного державно-політичного життя" [1, с. 500].

Окремо О. Бочковський аналізував вплив соціалізму на національне питання. Головним негативним чинником соціалізму був, на думку, Бочковського, його космополітизм. Ба більше, Енгельс взагалі вважав неминучим занепад слов'янських народів, окрім поляків, та балканських слов'ян. На думку О. Бочковського, "поневолені народи прямують до повного політичного самоозначення, до власної режимополітики. Не хочуть бути кріпаками в ярмі ворожої державності та чужого національного утиску" [1, с. 539].

Визначаючи геополітичний зміст України, Ю. Липа справедливо зауважував, що треба враховувати тодішні реалії її динамічного розвитку. Так, на думку, письменника, змінилася структура українських мас із чисто хліборобської й сільської на індустріальну та міську. Це, в свою чергу, змінило національну самосвідомість. Разом із тим Україна знаходилася в державному просторі СРСР, що гальмувало реалізацію власних потуг щодо самостійного духовного, політичного та економічного розвитку. Вектори радянської системи руйнували українську ідентичність, як політичну так і національну. На думку Ю. Липи, українські маси вже в 1917 році виявили себе як однорідну цілісність, а не як націю у формуванні. "Виявили це вже в сімнадцятому році, не раз всупереч своїй еліті, що не мала тоді загалом ані традиції керми, ані концеп-

ції війська чи держави, що, зрештою, було і в багатьох інших елітах, як, наприклад, польській. Українські маси, об'єднані масовим інстинктом, не раз без офіційних провідників йшли до іспиту історії. Тим можна пояснити й факт тодішньої селянської отаманії, коли розгублені інтелігенти-теоретики й спеціалісти-військові були безвідповідальними і не раз підкорялись самопроголошеним селянським ватажкам" [6, с. 42]. Ця "дуже розвинена свідомість роду" (О. Герцен), характерна для української нації, не раз стане у пригоді у вирішальні моменти історії, коли фактор негайного національного єднання стане вирішальним на шляху українського державотворення. Аналізуючи процеси 1917–1923 років, Ю. Липа відзначив очищення української нації від чужинців та її здатність до расової боротьби. Більшовики вважали українців стихійним ворогом, що на мові "червоного терору" означало їх знищення, тому природне спрямування нації на боротьбу в цьому контексті мало неабияке значення. Яскравим прикладом згуртованості у лиху годину стала політична позиція українських монархістів. Етнічні українці, що входили до партій, які підтримували монархічний устрій Російської імперії, після 1917 року в більшості підтримали український державницький рух. Українські чорносотенці та монархісти у 1917 році почали на практиці реалізовувати ідею національної автономії. Одним із пунктів програми "Союзу руського народу" стала вимога відновлення українського козацтва. Згадаймо, що саме "козацька держава" у XVII–XVIII століттях була моральним та політичним гарантом існування українства та його повноцінного культурного, економічного та духовного розвитку.

Українська мова та українська культура загалом також мали пошану та підтримку серед українських монархістів. "На толерантність у ставленні малоросійських/українських монархістів до української мови вказує майже повна відсутність у православній пресі на українських теренах Російської імперії публікацій, спрямованих проти української мови та культури. Навпаки, православне духівництво та малоросійські монархісти визнавали, що українська мова є питомою рисою українських земель, мовою малоросійського/українського народу та народної культури. Саме це пояснює велику популярність серед православних священиків і малоросійських монархістів Шевченкового "Кобзаря". Українські народні пісні домінували на концертах багатьох церковних освітніх установ" [9, с. 78–79].

Усна пам'ять виступає як ціннісний орієнтир осмислення на тлі вибіркової історичної події (польського повстання 1830–1831 років), в якій зафіксовані духовні та геополітичні устремління конкретних народів, у творі Людмили Старицької-Черняхівської "Діамантовий перстень". Фактично у цьому творі формується українська парадигма "письменник-оцінювач політичних подій" певного періоду в історії конкретного суспільства. Геополітичний простір Людмили Старицької-Черняхівської у творі "Діамантовий перстень" пов'язаний із трикутником Україна-Польща-Росія. Характерне для XIX століття становлення і формування націй, яке охарактеризував у своїй доповіді "Qu'est-ce qu'une nation"? ("Що таке нація?") Ернест Ренан у Сорбоні від 11-го березня 1882 року у творі української письменниці характеризується словами "Кожен почував себе сином своєї нації" [8, с. 7].

Старицька окреслює європейське єднання, зокрема Польщі й Франції, визначає європейську єдність між певними країнами, ставить позначку "свій-чужий" на європейській карті. Отже, Польща-Франція — близький світ, Росія — чужий. Це продовження Гоголевої концепції двох різних світів, проаналізованої Едитою Бояновською у монографії "Микола Гоголь: Між українським та російським націоналізмом" [2].

Твір "Діамантовий перстень", присвячений польському повстанню 1830–1831 років, продовжує шевченківську традицію написання історичних творів через при-

зму народного сприйняття. І в шевченкових “Гайдамаках” і в “Діамантовому персні” все починається зі спогадів діда, так само як Шевченко писав “Гайдамаки” за спогадами діда Івана, тобто за усною народною пам’ятю, яка є архетиповою і зберігає генетичний код нації. “Про те, що діялось на Україні 1768 року, розказую так, як чув од старих людей” [10, с. 452].

Причини війни між Польщею та Росією, на думку Старицької, у різних державних устроях: конституційна Польща і монархічна Росія.

Вказує Старицька і на ріст самосвідомості європейської особистості. “Людина виросла” [8, с. 7] — ці слова слід трактувати як ціннісне збагачення і розуміння особистістю вищих завдань і ролі у соціумі, що ідеально вписується у романтичний контекст сприйняття історії у XIX столітті.

Окремо Старицька аналізує погляди Миколи І на революцію у Франції. І найголовніше ми бачимо аналіз так званого польського питання в контексті імперському (російсько-польському) та в контексті “братньому” (українсько-польському). Подібним в українців і поляків є упорядкування власного простору, власних кордонів. Юрій Липа назве опанування теренів другою формою української енергії [6, с. 307].

Вказуючи на причини поразки польського повстання 1830-1831 років, авторка пише, що полякам бракувало талановитих ватажків, адже “emotionally stable military leaders have an advantage in professional selection for leadership positions. They are able to withstand the intense conditions of war, so they are effective leaders” [5]. Загалом на важливість розвиненого емоційного інтелекта серед військових діячів Старицька-Черняхівська вказала чи не вперше серед українських письменників її доби

Висновки. Катастрофа 1917 року не почалася миттєво. Розвиток глобальних тенденцій всередині імперій мав відбиток у політичних теоріях (пангерманізм, панслов’янізм, пантюркізм) та у філософії. У Німеччині це була філософія Ф. Ніцше, у Росії філософія “всеєдності” В. Соловйова. Ці мислителі кінця XIX століття розробляли концепції об’єднання людства. Разом із тим ментально імперський російський проект не підходив Україні. Державотворчі концепції О. Бочковського, Ю. Липи, Л. Старицької-Черняхівської, колишніх українських монархістів базувалися на виокремленому політичному та духовному розвитку українців у складі незалежної національної держави. Сучасна польська дослідниця О. Гнатюк відзначила, що “в проектах відродження української ідентичності великої ваги надавали саме реставруванню пам’яті, яке в дискурсі перебудови дістало назву ліквідація білих плям” [3, с. 139]. Відродження національної пам’яті і було одним із головних гасел державотворчих концепцій видатних українських мислителів і письменників 2-ї половини XIX — першої третини XX століття в Україні.

Джерела

1. *Бочковський О.* Вибрані праці та документи. Т. 1. К.: Дух і літера, 2018. 704 с.;
2. *Бояновська Е.* Микола Гоголь: Між українським та російським націоналізмом. Київ: Темпора, 2013. 616 с.;
3. *Гнатюк О.* Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність. К.: Критика, 2005. 528 с.;
4. *Іщенко Є.* Концепція “місць пам’яті” П’єра Нора в контексті досліджень про колективну пам’ять. Питання культурології, (36). Київ. 2020. С. 49–59. https://doi.org/10.31866/2410-1311.36.2020.221044.
5. *Ishchenko Y.* The impact of military leaders' emotional intelligence on crisis management in times of war. *Revista Cubana de Medicina Militar*. Vol. 53, No.2 (2024). https://revmedmilitar.sld.cu/index.php/mil/article/view/43640/2583
6. *Липа Ю.* Всеукраїнська трилогія: у 2 т. Т. 1. Призначення України. К.: МАУП, 2007. 336 с.

7. Націоналізм : антологія / Наук. т-во ім. В'ячеслава Липинського; упоряд. О. Проценко, В. Лісовий ; літ. ред. Л. Білик. Київ: Смолоскип, 2000. 858 с.
8. *Старицька-Черняхівська Л.* Діамантовий перстень. Київ: Знання, 2016. 166 с.
9. *Федевич К., Федевич І.* За Віру, Царя і Кобзаря. Малоросійські монархісти і український національний рух (1905–1907 роки). Київ: Критика, 1917. 308 с. ;
10. *Шевченко Т.* Зібрання творів: у 6 т. Київ: Наукова думка. 2003. Т. 5. 783 с.

М. Л. ЯКОВЕНКО
д-р філос. наук, проф., ННІПСН МАУП, м. Київ
orcid: 0009-0006-1595-9048

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНСТИТУТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

З середини минулого століття вчені починають активно приділяти увагу засадам, змісту та спрямованості розвитку вищої освіти. Причина тому — значущість відповідності стану інституту освіти актуальним запитам соціуму, будь-якої країни, регіону тощо. В мінливому сьогоденні цей запит набуває перманентної нагальності.

Довгий час освіту трактували здебільшого в методологічному модусі: як процес і результат засвоєння систематизованих знань, умінь і навичок. Процес надбання освіти, що здебільшого відповідав соціально-економічним запитам суспільства протягом всього XX століття, відтворював соціальну установку та певні базові знання майбутнього спеціаліста "на весь період трудового життя". Загалом освіту в традиційному сенсі (тобто передачу певних знань і досвіду природних, соціальних, точних наук тощо з минулого в сьогодення) представники Римського клубу назвали "підтримуючою" [2].

На початку другого тисячоліття світ вступає в нову фазу свого розвитку, що потребує кардинальної зміни головних засад діяльності інституту освіти, який за нових історичних умов виходить на рівень науково-управлінської системи з відстроченим потенціалом соціокультурної реалізації. З'являється необхідність у новому типі освіти, що має на меті перетворення світу, формування техносфери й ноосфери, тобто освіти, спрямованої в майбутнє. Таку систему освіти було названо "інноваційною" [Там само].

У Всесвітній декларації ЮНЕСКО про вищу освіту [6] зазначено, що одне із завдань останньої — підвищувати ефективність своїх функцій критичного осмислення й передбачення шляхом постійного аналізу соціальних, економічних, культурних і політичних тенденцій, направляючи роботу в області прогнозування, попередження й запобігання соціальних катаклізмів.

Вітчизняна вища освіта є складовою світової освітньої системи, побіжно тенденції світового розвитку відбиваються в трансформації її системи, маючи, безумовно, свої особливості. Аналіз стану вищої освіти в Україні вже протягом десятиліть активно дискутується та сприймається амбівалентно: "у нас була і є краща у світі освіта (безумовно, з певними недоліками)" та, водночас, "наша освіта не відповідає світовим вимогам і потребує докорінного реформування".